

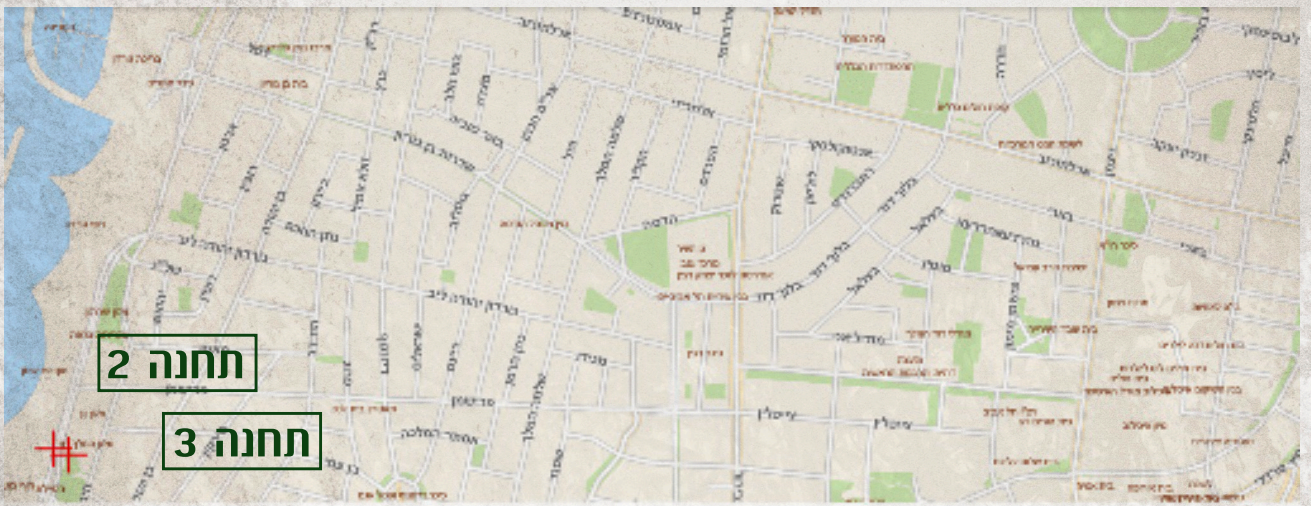
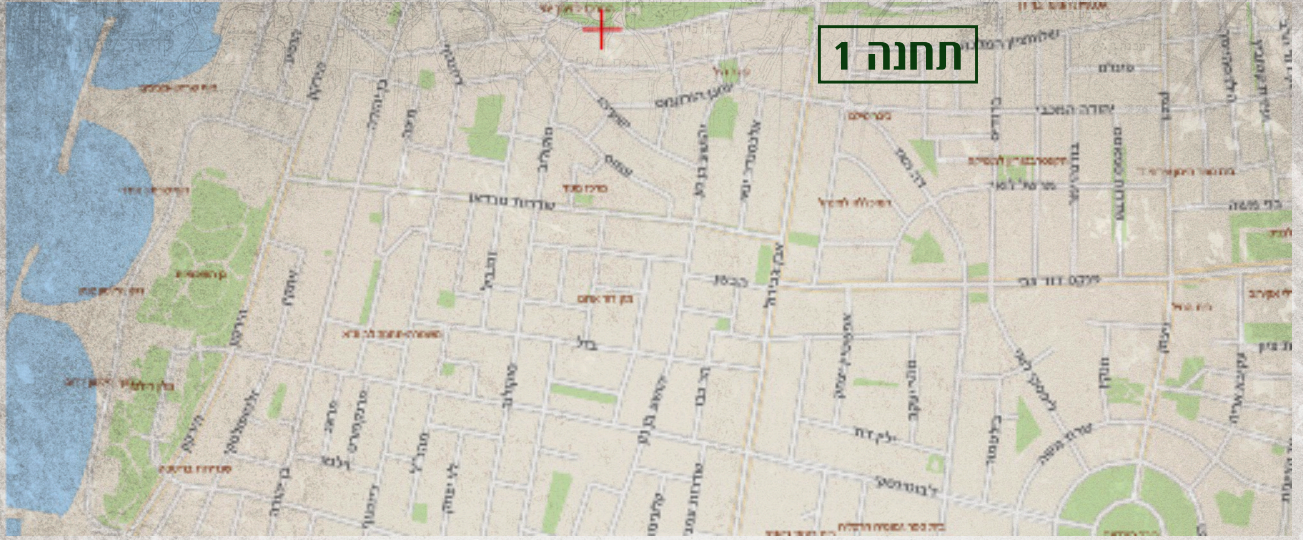
בכמה

"כּי לֹא נָשׁוּב אַחֲרָי, וְדַרְךְ אֵין אַחֲרַת אֵין עִם אֲשֶׁר יִסּוּג מִחֲפִירוֹת חַיִּיו".

מערך שינוי

מערך פעילות ניווט תל אביב- בעקבות הפלמ"ח

למפקד:

ברל כצנלסון כתב בספרו "בחבלי אדם": "אמר חכם רומאי: אין מידה מגונה בעולם מכפיות טובה, שהיא אם כל חטאת. אותו חכם נתכוון לכפיות טובה שבין אדם לחברו. על אחת כמה וכמה כפיות טובה של הכלל אל רבותיו, אל אלה שרצו לפניו במדבר ופתחו לפניו שערי חיים. ואודה הנני מלא פחד שמא גם בתוכנו אין אנו יודעים להחזיק טובה לאלו שנתנו לו את חייהם וגם את חייו, שציוו לנו את אלה החיים שזכינו להם".

נותרנו אנחנו כדי להבטיח כי גם אם לא יעלה בידנו לזכור את כולם, תהיה בנו הרעות להשתדל ולזכור לפחות את חלקם. לא רק עבורם ולא רק מתוך הערכה לעברנו. אלא עבורנו ועבור עתידנו ועתיד ילדינו.

יהיו סיפורי מופת אלה מקור השראה לצעירי ישראל, ללוחמים, לחיילי צה"ל ולכל אזרח שמפעמת בו אהבת ישראל.

הוראות פעילות: אורך הפעילות- כשעתיים.

תחנות:

- * תחנה 1- טיילת אוסישקין- אנדרטת כ"ג יורדי הסירה
- * תחנה 2- חוף פרישמן מול גן לונדון- אנדרטת אלטלנה
- * תחנה 3- גן לונדון- גן העפלה

הגעה לתחנות תערך על ידי פיצוח רמזים עבור כל תחנה. כאשר למפקד יש כמובן את מיקום התחנה. בנוסף יש הוראות הפעלה בתחנה על מנת שהפעילות תהיה אינטראקטיבית.

תחנה 1

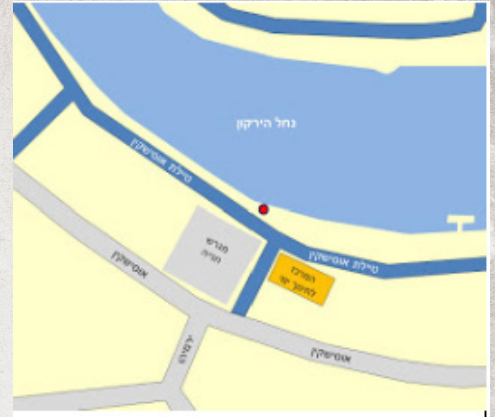
רמזים לפיענוח:

- * תחנה המציינת תעלומה היסטורית שעד היום לא פוענחה.
- * בית ספר לקציני ים עכו הנציח את האירוע בשמו.
- * תמונה- מיקום התחנה- האם תוכלו לזהות את מיקום התחנה?

למפקד:

תחנה 1- טיילת אוסישקין - אנדרטת כ"ג יורדי הסירה

"באוקוס צב חונכו ואומנו ימאי 'הפאנר', צבא המדינה לבדוק ובהם ראלוני הפאנר הימית אל הפאנר'ח הפאנר' - אובאי ספירות הפאנר'אליס ארצב ואייסדי חיל הפ'."

למפקד: יש להקריא את הרקע לאירוע כ"ג יורדי הסירה:

בפרוץ מלחמת העולם השנייה בספטמבר 1939 מצאו את עצמם היישוב העברי והבריטים באותו צד של המתרס. ונוצר שיתוף פעולה בין ההגנה לבריטים. באמצעות גוף מודיעין חשאי, מנהלת המבצעים המיוחדים. הקשר עם הבריטים נעשה באמצעות המחלקה המדינית של הסוכנות, וארגון ההגנה הפעיל את מפעל ד'. בפיקודו של דוד הכהן. במהלך שנת 1940 שררה בארץ ישראל חרדה של ממש נוכח טבעת נאצית מתהדקת סביב היישוב: גרמניה כבשה את צרפת והשליטה בצרפת ומושבותיה. כולל סוריה ולבנון. עברה למשטר וישי הפרו נאצי. ופלישה גרמנית לארץ ישראל מצפון הייתה סכנה ממשית. חשש מצבאות גרמניה ואיטליה שהתקדמו מלוב למצרים ומהפכה פרו־גרמנית בעיראק באפריל 1941 היו איום נוסף על היישוב. ערב פלישת הבריטים ללבנון (שבסופו של דבר נדחתה ל־8 ביוני 1941) נענתה ההגנה לבקשת הבריטים וקיבלה על עצמה משימה נועזת, לפשוט בדרך הים על מתקני תשלובת זיקוק הנפט סמוך לטריפולי שבלבנון. 23 לוחמי ההגנה מנוסים, מהם חברי הנוודת, הפו"ש, פלגות הלילה המיוחדות והפו"ם, שאליהם הצטרף הקצין הבריטי מייגור סר אנתוני פֶּלֶםֶר הכשירו עצמם לפעולה זו וביום ראשון, כ"א באייר תשי"א (18 במאי 1941) הפליגו למבצע מחיפה בסירת המשטרה 'ארי הים'. עקבותיהם אבדו וגורלם לא נודע, עד עצם היום הזה. מסתערים שפעלו בסוריה ובלבנון חיפשו בזמן אמת אחרי ממצאים, ערכו בדיקות למיניהן וגם איתרו 11 גופות, אולי שרידי הכ"ד, שנטמנו בפיזור גיאוגרפי רחב. ב-82, בעיצומה של מלחמת לבנון הראשונה, הפעיל צה"ל מבצע מיוחד, "שדרה", כדי להגיע לעדים ולממצאים. חיל הים והמוסד סייעו לשלמה בן אלקנה, מטובי החוקרים של תולדות ארץ ישראל, לתחקר אישים לבנונים, אך בסך הכל לא היה במידע שנאסף כדי לחדש. משרד הביטחון פרסם בשנת 2011 דו"ח מקיף על האירוע. לדו"ח משרד הביטחון חשיבות רבה בהפרכת השערות שונות על גורל הסירה ואנשיה, ובקביעה כי הסירה ואנשיה ירדו למצולות בטרם הגיעו לחוף ומאז לא נודע גורלם. סיכום הדו"ח המקוצר נפתח במילים: "למרות כל הבדיקות שנעשו עד כה, לא נמצא פתרון חד-משמעי לתעלומת היעלמם של הכ"ד, וספק רב אם יימצא לכך אי-פעם פתרון ברור ומושלם".

הדו"ח קובע כי:

"הספינה נעלמה אי-שם בים. בדרכה ליעד. שתי האפשרויות להיעלמה של הספינה ואנשיה הן אלה:

א. הספינה [הסירה] טבעה בלב ים עקב תנאי הים הקשים ועומס היתר שהיה עליה. בלי יכולת של אנשי 'ארי הים' להזעיק עזרה (עקב אירוע פתאומי או תקלה במכשיר הקשר).
ב. פיצוץ חומר הנפץ שהיה על הספינה [הסירה] עקב תקלה או עקב פגיעה מקרית ולא מכוונת של ירי מכלי שיט. שביצע ירי לצורך אימון או לצורך ניסוי כלים (מכל מקום אנו משערים שהאירוע שהביא להיעלמותה של הספינה [הסירה] היה פתאומי)."
בדו"ח משרד הביטחון דווח על שבע גופות שנפלטו לחוף, ונקבע כי "אפשר לקבוע בסבירות גבוהה שהגופות נפלטו בחוף טריפולי כשבועיים שלושה לאחר יציאתם של הכ"ד למשימתם".
עוד מצוין בדו"ח שמששה שרת העריך בזמנו כי "נראה כי אין ספק שהגופות שנסחפו לחוף היו של חברי צוות של ארי הים", ומציע אינדיקציה למקום האירוע בו נעלמה הסירה. על פי פיזור הגופות.

הספינה "ארי הים"

משתתפי המבצע:

צבי ספקטור ז"ל - מפקד פעולת הכ"ג

יומיים לפני הפעולה מונה צבי ספקטור, ממפקדי השדה הבולטים של "ההגנה", לפקד על הפעולה. הוא התנדב למשימה אף על פי שסבל מפציעה מתאונת אופנוע. כתב עליו יצחק שדה מפקד ה"נודדת": "ראיתיו סוחר על גבו חבר פצוע. סחב אותו על פני סלעים בסביבה הררית מרחק קילומטרים אחדים. מנין לו הכוח...". צבי היה איש התשוקות העזות אבל הן לא שלטו בו. איש לא חינך אותו - הוא חינך את עצמו - הוא לימד את עצמו להיות קודם כל איש חובה איש שירות איש השורה. צבי אהב הרפתקאות אבל לא רדף אחריהן. לא היה לו צורך בכך. ההרפתקאות רדפו אחריו. הוא היה מפקד בכל ישותו. לא היה זקוק למינוי. "בימים הקשים העוברים עלינו, חסר לנו ביותר הצבי הזה".

כתריאל יפה ז"ל - קברניט הספינה

כתריאל יפה היה בן 32 כאשר נעלמה הסירה. הוא הניח אחריו אשה פניה. ובת. לימים הסופרת תמר ברגמן. שגם כתבה אודותיו את ספר הביוגרפיה "רב חובל שב אלייך". חודשים ספורים לאחר היעלמותו ילדה אשתו בן: הוא נקרא בשמו המחתרתי של כתריאל ב"הגנה". דן. לימים ד"ר דן יפה. פיזיקאי. כתריאל יפה אף מוזכר בסופו של הספר בארץ לובנגולו מלך זולו. וזאת על שום שהיה אחיה של דורה גוטמן. רעייתו של הצייר והסופר נחום גוטמן. מחבר הספר. אחת מספינות המעפילים נקראה על שמו. "כתריאל יפה". האניה יצאה מאיטליה ב-ב-31 ביולי 1946 כשעל סיפונה 604 מעפילים. היא נתפסה על ידי הבריטים ונוסעה גורשו לקפריסין.

מייגור סר אנתוני פרדריק מארק פאלמר

יש המשתמשים בכינוי "כ"ד יורדי הסירה" כדי לכלול גם את הקצין הבריטי. בדוח משרד הביטחון בשנת 2011. כתבו המחברים. לאורך כל הסעיפים אודות כ"ד יורדי הסירה.

קורס הכ"ג
להכשרת יורדי
הסירה- אימוני
חתירה בירקון.

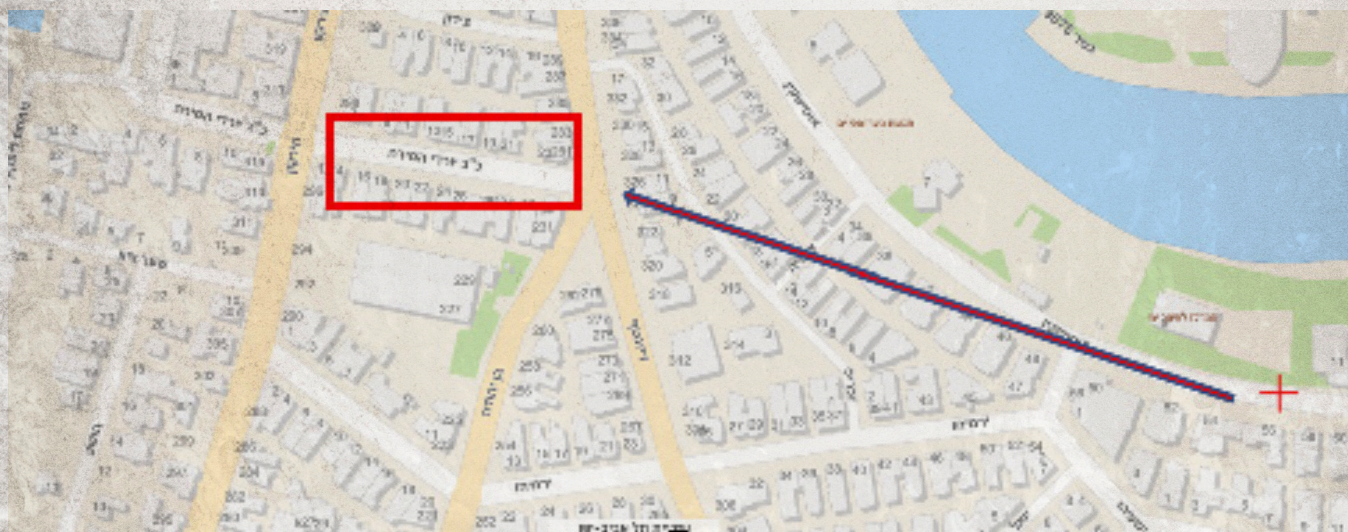
למפקד:

סרוק את הקוד והאזינו יחד לפרק הפודקאסט למרגלות הירקון.

למפקד:

הוראות דרך לתחנה 2: לכבוד יורדי הסירה אנא עברו לתחנה הבא דרך רחוב כ"ג יורדי הסירה!

תחנה 2

רמזים לפיענוח

אירוע שהיו מעורבים בו האישים הבאים:

תמונה מתוך האירוע

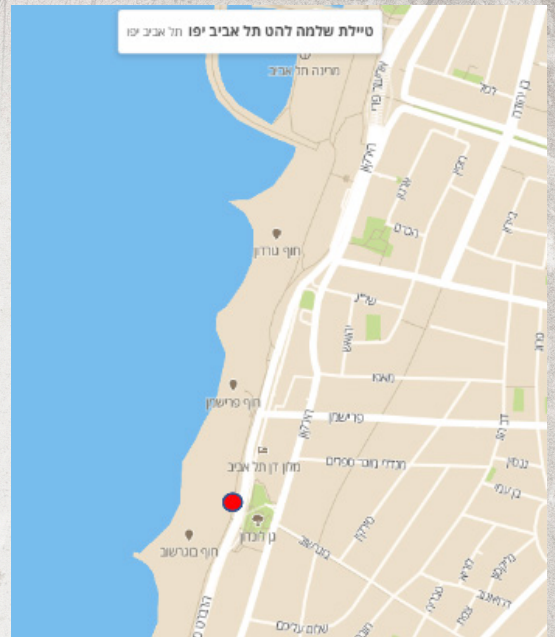

הגיעו לאנדרטה למרגלות החוף!

מפקד:

תחנה 2- טיילת שלמה להט- דרום חוף פרישמן מול גן לונדון- אנדרטת אלטלנה

סיפור האלטלנה- השתלשלות האירועים- למפקד: יש לקרוא את הקטעים ואז לצפות בסרטון המופיע מטה בקוד.

דוד בן גוריון-
ראש הממשלה הזמנית

מנחם בגין-
מפקד האצ"ל

הרכש והגעת האוניה

"אלטלנה" נרכשה בארצות הברית בקיץ 1947 על ידי "הוועד העברי לשחרור האומה". שהיה גוף פוליטי של אצ"ל בארצות הברית. השם שניתן לאוניה, "אלטלנה", שמשמעותו "נדנדה" באיטלקית. היה שם העט של זאב ז'בוטינסקי. בתחילה נועדה האוניה להבאת עולים בלבד. אולם בסוף השנה הוחלט לעשותה אוניית נשק. באוניה הפלגו כ-930 עולים שנועדו לגיוס לאצ"ל. חלקם ניצולי השואה, והיא הובילה נשק בשווי רב. נשק זה נרכש בצרפת במחיר מציאה כאשר כמות רבה של נשק הועברה באמצעות מפקד האצ"ל באוסטריה, צבי רובינשטיין. את המיעוט הנותר של הנשק קנה אצ"ל בעיקר מידי ארגונים ספרדים אנטי פשיסטיים בצרפת, קומוניסטים צרפתיים, לוחמי מחתרות אנטי נאציות, ומאוחר יותר גם מצבא צרפת. לפי עדות מפקד האוניה, היו ארוזים בבטנה 5,000 רובים, 450 מקלעים, 5 זחל"מים, כמה אלפי פצצות מטוסים וכארבעה מיליון כדורים. כמו כן הכילה האוניה ציוד רפואי רב (כולל חדר ניתוח) ומדים לרוב. על האוניה פיקד קצין האצ"ל אליהו לנקין (לימים ח"כ ושגריר). ורב החובל היה מונרו (עמנואל) פיין, יהודי ששירת בצי האמריקאי.

האוניה הייתה אמורה להגיע לישראל ב-15 במאי 1948, אך יציאתה התעכבה, והיא עצבה את צרפת ב-11 ביוני. עיכוב זה היה משמעותי ביותר, שכן "אלטלנה" הגיעה לחופי ישראל ביוני, בזמן ההפוגה הראשונה של מלחמת העצמאות. בינתיים, נחתם ב-1 ביוני הסכם על שילוב אצ"ל בצה"ל, ובאחד מסעיפיו נאמר שעל אצ"ל להפסיק כל פעולה עצמאית לרכישת נשק. לאור זאת מסר אצ"ל לממשלה על דבר האוניה ותוכנית ההפלגה, אך תאריך ההפלגה המדויק לא היה ידוע.

15.6.48

פגישה לילית בין נציגי משרד הביטחון והאצ"ל שבה הוחלט למסור את גורל "אלטלנה" והנשק בידי הממשלה. התחיל דיון על מיקום פריקת הציוד והנשק והערכות להגעת האוניה. במהלך הימים הבאים הוחלט באצ"ל להציב דרישה שהנשק יאוחסן במחסני האצ"ל וישמש בראש ובראשונה את לוחמי האצ"ל:

"והנה בא נשק גואל זה, רב וחדיש זה. - - - הכיצד לא נדאג שאנשינו יקבלוהו בראש וראשונה? האנשים שלנו חופשיים הם. הם שומעים בקולנו, כי קולנו לגביהם- צו מצפונם. הד למשאת נפשם. אבל אם נבגוד בהם- הם ימרדו גם בנו. וכאן הייתה הסכנה. אנו לא יכולנו לעבור את הגבול הזה. על כך לא יכולנו לוותר גם בגלל האינטרס הלאומי- הדורש אחדות לוחמת של כל הלוחמים..."

מנחם בגין, "המשקיף", 48.6.23

48 - 20.6 בוקר

סוגיית אלטלנה מובאת לשיבת הממשלה ומתקבלת החלטה: "מחליטים פה אחד לתת סמכות למטה (צה"ל) לפעולה נגדית, באם יתרכז כוח מספיק במועד הדרוש. על המפקד במקום להשתדל למנוע בלי כוח, אך באם לא יקבלו את דינו - ישתמש בכוח."

48.6.20 - בערב

הגעת האוניה לכפר ויתקין בשעות הערב המאוחרות ותחילת פריקתה. בין המקבלים את פניה היו מספר חברי אצ"ל, ובתוכם בגין עצמו, וחברי מושב הדייגים מכמורת, שסייעו בפריקת העולים ובפריקת רוב הנשק מהספינה.

21.6.48

לאחר הסירוב של בגין לבוא לידורה לשם ניסיון מחודש לפתור את המשבר במשא ומתן. ונוכח התקרבות השעה הקריטית של הפעלת צה"ל שאין למנעה. החליטו גלילי וידין להגיש אולטימטום כתוב

למפקד האצ"ל.

אל: מ' בגין

בפקודה מיוחדת מאת ראש המטה הכללי לצבא ההגנה לישראל אני מצווה להפקיע את כלי-הנשק וחומרי

המלחמה שהגיעו לחוף מדינת-ישראל בתחום פיקודי. לרשות ממשלת ישראל.

הוטל עלי לדרוש ממך למסור את כל הנשק שהגיע לחוף לרשותי למשמרת ולהודיעך כי עליך לבוא בדברים

עם הפיקוד העליון.

אתה נדרש למלא אחר פקודה זו מיד.

באם לא תסכים למלא אחר הפקודה אנקוט מיד בכל האמצעים העומדים לרשותי כדי להוציא לפועל את

הפקודה ולהפקיע את הנשק שהגיע לחוף הארץ מרשות פרטית לרשות ממשלת ישראל.

עלי להודיעך כי כל השטח מוקף על-ידי יחידות צבא בזיון מלא ושיריונים. והדרכים חסומות.

אני מטיל עליך את כל האחריות לתוצאות שתגרמנה במקרה של סירוב למלא אחר פקודה זו.

העולים-בלתי מוזנינים-יורשו לנסוע אל המחנות כפי שנקבעו על-ידך.

ניתנת לך בזה אורכה של 10 רגעים למתן תשובה.

דן אבן - מפקד החטיבה

בעקבות הסירוב לאולטימטום החלו חילופי אש בין כוחות צה"ל לכוחות אצ"ל שבהם מצאו את מותם שישה אנשי אצ"ל ושני חיילי צה"ל. האוניה נמלטה אל לב ים בהפלגה לתל אביב ועל סיפונה בגין וכ-100 אנשי אצ"ל. מיעוטם עולים.

21.6.48, 20:45 בערב.

שידורי "קול החירות". תחנת הרדיו של האצ"ל:

"כוחות גדולים של צבא ההגנה רוכזו אי שם בארץ לשם התקפה רצחנית על חיילי האצ"ל

העוסקים במילוי תפקיד לאומי ממדרגה ראשונה. בקטע אחד של החזית שמפקדי ההגנה לא

היססו לפתוח אותה בשעה זו. כבר היתה התנגשות דמים ובה נהרגו ונפצעו מס' אנשי אצ"ל."

"אלטלנה" / שלמה נקדימון. עמ' 2

22.6.48 צהרים, כפר ויתקין

מתקיים משא ומתן עם הצדדים וצצהרים של ה-22.6.48 נחתם ההסכם בין יעקב מרידור מהאצ"ל והמח"ט דן אבן:

"על מנת להפסיק את שפיכת הדמים הנוספת ולמנוע המשך חורבן ישוב יהודי-אנו החתומים מטה: מפקד צבא ההגנה לישראל באזור כפר ויתקין ומפקד כוחות אצ"ל באזור כפר ויתקין באנו לידי הסדר כדלקמן:

- כוחות אצ"ל במקום מפסיקים מיד כל פעולה אויבת.
- כל הנשק, התחמושת וציוד צבאי הנמצא כרגע בידי כוחות האצ"ל באזור כפר ויתקין ימסר במלואו ובשלמותו לידי מפקד כוחות צבא ההגנה לישראל במקום.
- כל הקצינים והחיילים של האצ"ל ימסרו את שמותיהם, כתובותיהם, וכל הפרטים שיידרשו ביחס אליהם- אשר יירשמו. הרשימה תמסר לממשלת ישראל.
- לאחר זה יהיו הקצינים והחיילים של אצ"ל רשאים לעזוב את אזור הפעולות באזור כפר ויתקין ולחזור למקומותיהם.
- הקצינים והחיילים של אצ"ל החתומים ברשימה מצהירים שימלאו אחרי פקודת התיצבות במקרה שממשלת ישראל תדרוש זאת מהם.
- כלי הרכב העמוסים כרגע ציוד צבאי יוחזרו לבעליהם לאחר פריקת המטען. את כלי הרכב הפרטיים לחזור עם חוליית אצ"ל.
- השבויים הנמצאים ברשות צבא ההגנה לישראל- ישוחררו באותם התנאים. השבויים הנמצאים ברשותם של כוחות האצ"ל באזור כפר ויתקין יוחזרו לרשות צבא ההגנה לישראל. חתומים:

מפקד כוחות אצ"ל באזור כפר ויתקין- יעקב וינירסקי (מרידור)
מפקד כוחות צבא ההגנה לישראל- דן אפשטיין (אבן)

מונרו פיין, רב החובל של האלטלנה. "אלטלנה" / שלמה נקדימון עמ' 24

22.6.48, 12 בצהריים, תל אביב

בן-גוריון שלח את יגאל ידן, קצין המבצעים של צה"ל, להכניע את "אלטלנה". בליווי כוחות יבשה גדולים של צה"ל ובפרט אנשי פלמ"ח. מולם עמדו אנשי האצ"ל, שאף שהצטרפו לצה"ל עוד ב-1 ביוני כיחידות שלמות, עזבו את בסיסיהם, והגיעו למקום. חלקם החל לסייע בפריקת הנשק מהאנייה. התפתחות האירועים הובילה לפריצת קרב נוסף, שעיקרו התחולל על החוף בין צה"ל לאצ"ל. יצחק רבין פיקד על כוחות שהגנו על מטה הפלמ"ח במלון "ריץ" בחוף הים בתל אביב וציין בספרו "פנקס שירות" שבקרב כוחות הפלמ"ח נפוצו שמועות על כך ש"האצ"ל מתכוון להשתלט על תל אביב כולה". הוא כתב שפעילי אצ"ל השתלטו על כמה עמדות סמוך לחוף ושחלק מלוחמי חטיבת קריית נטשו את עמדותיהם על מנת להימנע מלהשתתף במלחמת האחים. לעומתם חיילי חטיבת גבעתי לא נסוגו מעמדותיהם ובינם לבין עמדות של אנשי אצ"ל על החוף התפתחו חילופי אש. "איש מבוגר אחד... מאבד שליטה וצועק "למה אתם יורים ביהודים? למה ביהודים?" אני משיב: "כשיהודים יפסיקו לירות בנו, נפסיק לירות ביהודים".

יהודים יורים ביהודים. שעות ארוכות. יהודים נפגעים ונהרגים - מכדוריהם של יהודים אחרים. בהפוגה שבין מערכה אחת במלחמת העצמאות לבין המערכות הבאות, כאשר חשיבותו של כל לוחם בודד לא תסולא."

יצחק רבין, 'פנקס שירות' כרך שני עמ' 567

22.6.48, 16 אחה"צ תל אביב

הקרב הוכרע כאשר בן-גוריון הורה לקדם את אחד מתותחי צה"ל, ובסביבות ארבע אחר-צהריים הורה להפעילו. פגז התותח השלישי העלה את "אלטלנה" באש, מה שאילץ את רב-החובל לפקוד על נטישת הספינה מחשש להתפוצצות חומרי הנפץ שבמחסניה. האנשים שהיו על "אלטלנה" קפצו אל המים, וחבריהם, שהיו על החוף, יצאו לקראתם עם סירות חסקה. בעימותים בין צה"ל לאצ"ל נפל ו-16 לוחמי אצ"ל ושלושה חיילי צה"ל. זמן קצר לאחר סיום הפרשה נע צרו כ-200 אנשי אצ"ל במבצע שנקרא על ידי הממשלה מבצע "טיהור". הארגון פורק ואנשיו השתלבו בצה"ל.

למפקד: צפו בסרטון אודות אירועי האלטלנה

הנשק שהיה על האוניה

מס' סוג	הנשק: 220 מ"מ: נגד אוויר ויבשתי	הנשק: 120 מ"מ: נגד אוויר ויבשתי	נשק שטח: 105 מ"מ: נגד אוויר ויבשתי
	4	7	5
	513	4	5000
	942	3	
	286	4	
	30	3	
	1819	40	
	3139	מגזי פראט	3000
	1,826,364	303	3,000,000
	1,971,364	145,000	
	1	42	250
	2	15	
	1	34	
	1	הוציטס צרפתי	
	200	ברן	
	206	ברן צ'כי	
	118	ססן (אציל)	התחלקויות
	1	מרגמה 2"	ונשק קל אחר
	1	מרגמה 3"	
	3	פראט אנגלי	
	18	מגזי 3"	

מאת: טונות חומר נפץ

למפקד: מעגלי שיח- ענו יחד על הדילמות הבאות:

1. במה רלוונטי אלינו סיפור אלטלנה?
2. בגין מונע מלחמת אחים באמירתו- "אנו לא נפתח באש. לא תהיה מלחמת אחים בעוד האויב בשער"... בן גוריון מעביר מסר חד וברור למי יש סמכות להפעיל נשק במדינה. הוא עקבי בדרישתו שיהיה רק צבא אחד עם שרשרת פיקוד ברורה הנתונה לסמכות ממשלתית.

איך פעלו ערכית בעיניכם שני האישים- בן גוריון ובגין?

3. חידה לסיום- היכן נמצא היום "התוחח הקדוש"? (רמז: בסיס צה"ל מוכר)

Elegant

"לא נכל למלחמת אחים. בשום תנאי ולמרות כל המגובקות. יהיה זה שיהיה, חייבנו לא לזנו את נשקם נגד יהודים יריבים. הם לא יעשו זאת, לא מפני שהם מצדיקים את הרוצחות עליהם, אלא מפני שאייתם היא שמוקד מנו של יריביות. ראייתם היא היסטורית ולא בימתית. ופרסקטיבה היסטורית זו דורשת למנוע בכל מחיר, אף במחיר הקורבנות הקרוב ביותר, אף במחיר "החיסול", מלחמת יהודים ביהודים בבוח הנשק העברי."

יתכן כי זוהי הברדה בלתי-ויז'נטינית, בייחוד לאחר שהושמעו טעמי האומים של אומני ההיסטוריה. אך אנשים ממוטים אנו. הנוגו ביום ל"דגם הויז'נטינית", הנוגנה ביחסים בין יהודי ויהודי בישוב זה. זוהי עמדתנו, ועמה, מסייגים ומלשיגים - למכאבתבסל לא לרש הנוגו דואגים, אין לנו בשבילכם אלא בוד, לא לנו הנוגו דואגים, כי לא נוצרנו על מנת לחיות, ואנו חיים על מנת ליצור, ונגו בהקרת חיינו ביצור. אין זה משנה את ייעודנו. אנו דואגים ליהודי הנאמן ולמחיד המדינה העברית הנודנה, שבוא תבוא, יהיה מי שיהיה נשאה. למענם, רק למענם, קבצנו עמדה זו והוצרנו את התהלתנו.

ידע העם. בשום תנאי לא נרש נשק נגד יהודים יריבים."

למפקד: סרקו את הקוד והאזינו לשיר

דובק ביסו/ מילויס: נמן אלתרמן

מספינה בלב אילו, ברדוף ברדוף
היא הימה קפצה מסוננות
ויקבל אותה ים אניסיון עצי לב
ויקלורו עץ ראיה לרלרת

היא קרצה ברדוף ברדוף
היא קרצה ברדוף ברדוף
ויקלורו עץ ראיה לרלרת

מספינה בלב אילו, ברדוף ברדוף
היא הימה קפצה מסוננות
ויקבל אותה ים אניסיון עצי לב
ויקלורו עץ ראיה לרלרת

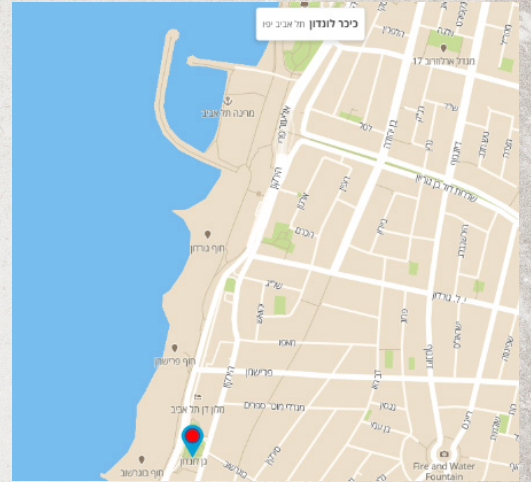
היא קרצה ברדוף ברדוף
היא קרצה ברדוף ברדוף
ויקלורו עץ ראיה לרלרת

מספינה בלב אילו, ברדוף ברדוף
היא הימה קפצה מסוננות
ויקבל אותה ים אניסיון עצי לב
ויקלורו עץ ראיה לרלרת

מספינה בלב אילו, ברדוף ברדוף
היא הימה קפצה מסוננות
ויקבל אותה ים אניסיון עצי לב
ויקלורו עץ ראיה לרלרת

תחנה 3

גן לונדון- אנדרטת העפלה

למפקד: יש להקריא בגן עצמו את הרקע על האנדרטה:

גן לונדון הנמצא בסמוך ומדרום למלון דן, צופה אל הטיילת שלחוף ימה של תל אביב. מול חוף זה התרחש אחד מארועי ההעפלה בשנים שלפני קום המדינה. במסגרת שיקום הגן, הוחלט להפכו לאתר הנצחה ומוזיאון פתוח לנושא ההעפלה. יש בו שני מבנים דמויי אוניות וקיר הנצחה. על הדופן החיצונית של האוניות, בתוך חלונות, מסופר סיפור ההעפלה. האוניות נטועות בגן ומסמלות את היטמעות המעפילים בארץ. הן בנויות מבטון ומחופות באלומיניום יצוק, המזכיר אוניה אמיתית. הגן מקשר על הבדלי הגבהים בין הטיילת ורחוב הירקון, כשמבנה האוניות יוצר משחק גבהים בגן. קיר ההנצחה עשוי גם הוא מאלומיניום יצוק. בצורת גל המחולק לשישה גמנטים. מוזכרים בו כל ההפלגות והמבצעים שהתרחשו בתקופת ההעפלה. הגל מסמל את הקשיים בים, בדרך לארץ.

נקודת מבט על הגן מכיוון חוף הים רואה בו חלק מהנוף האורבני של תל אביב והמעפילים הם חלק ממה שהושג כאן זהו אינו מוזיאון דידיקטי מייגע, אלא שילוב של גן ציבורי, תצוגה מוזאולית ואלמנט הנצחה. בגן סופר סיפורם של כל 120,000 המעפילים שהובאו לארץ, רובם ניצולי מחנות ההשמדה.

אלמנט הגל המתהפך על עצמו, כגל חוזר, מורכב כאמור משישה חלקי אלומיניום. הגל המפולח מסמל את תלאות הדרך בים, את המאמץ האדיר שנעשה על ידי צעירי ארץ ישראל והפליטים היהודים השואפים לנצח את הגלים הסוגרים עליהם, גלי האנטישמיות והמלחמה ולהגיע לחוף מבטחים, למולדת.

בחלקו הקידמי של הגל רשומה ההיסטוריה המבצעית של המעפילים, רשימת הפלגות לפי סדר כרונוולוגי ומה עלה בגורל המעפילים.

בחלקו האחורי מופיע שירו של נתן אלתרמן "דרך בים".

לגבי תהליך יצירת הגל מספר המעצב: "נבנה מודל בגודל של 1.5 והועתק לגוף קלקר בגודל של 1:1 שנבחן בשטח. בוצעו בו שינויים ורק אז בוצעה יציקה סופית של הגל".

תקופת העפלה

ההעפלה (המכונה גם "עלייה בלתי-לגאלית" ו"עלייה ב") הייתה התנועה לכניסה בלתי חוקית של יהודים לארץ ישראל בדרכי הים והיבשה וב-1947 גם בדרך האוויר, אשר אורגנה על ידי היישוב העברי בתקופת המנדט הבריטי משנת 1934 ועד הקמת מדינת ישראל ב-1948. מעל 115,000 איש עלו במסגרת ההעפלה. כ-108,000 עלו דרך הים, 5,000-7,500 דרך היבשה מארצות המזרח ו-150 דרך האוויר. לנתונים אלה ניתן להוסיף עוד כ-8,500 איש שעלו בעזרת תעודות מזויפות (עלייה ד'). לחופי הארץ הגיעו 141 הפלגות של אוניות, 98 מהן הובאו על ידי המוסד לעלייה ב' וההגנה, 26 על ידי "עליית אף על פי" של תנועת בית"ר והרוויזיוניסטים ו-17 על ידי גורמים פרטיים. מפעל ההעפלה גבה גם קורבנות: כ-2,000 מעפילים מצאו את מותם. רובם בטביעת ספינותיהם, בעיקר באסונות פטריה, סטרומה, סלבדור, מפקורה, ובהיקף קטן יותר, רפיח, אחדים נהרגו במהלך תפיסת האוניות על ידי הצי הבריטי, או שנפטרו עקב תלאות הנסיעה.

בין אוניות המעפילים המפורסמות נתמקד בסיפורה של האונייה "ברכה פולד".

מפקד: הוראות פעילות: מצאו את שמה של האונייה על קיר הנוצחה!

סיפורה של אוניית המעפילים ברכה פולד

דבר ראשון- מי היא ברכה פולד שעל שמה נקראה האונייה?

ברכה פולד, הייתה לוחמת ומפקדת בפלמ"ח, שנהרגה בליל וינגייט מאש הצבא הבריטי. מותה הפך לסמל במאבק תנועת המרי העברי נגד שלטון המנדט וגזירות הספר הלבן, בעניין הגבלת העלייה של יהודים לארץ ישראל.

בליל 24 במרץ 1946, השתתפה כמפקדת חוליה ב"ליל וינגייט" מבצע משולב של פלמ"ח וח"ש. המבצע נועד להפגין נוכחות בתל אביב, לשבש את פעילות הצבא הבריטי ולאפשר להוריד את מעפילי הספינה "אורד וינגייט", בחוף תל אביב. חברי החוליה של ברכה התבצרו בבית ברחוב מרמורק, משוריין בריטי שסייר סביב שרונה ("הקריה") הבחין בפעילות החשודה באזור, וכשהתקרב פתחה עליו באש חוליית ההגנה בפיקודה של ברכה. כוח בריטי מן המחנה הסמוך נזעק לעזרת המשוריין. בחילופי האש נורתה ברכה פולד ממקלע הברן של המשוריין. היא נפצעה אנושות, ונלקחה על ידי הבריטים לחקירה במשטרת יפו. רק לאחר החקירה נלקחה לבית החולים הממשלתי, בו נפטרה מפצעה לאחר זמן קצר. גרסאות מסוימות טוענות כי ברכה פולד נורתה לאחר שנכנעה.

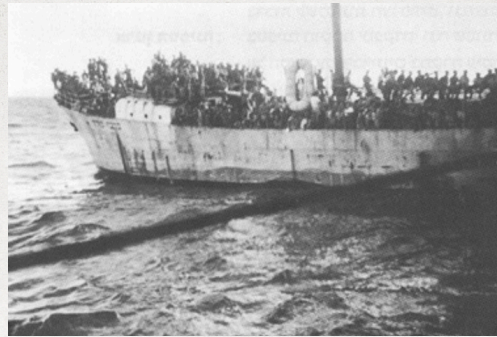
פולד הובאה למנוחות למחרת, בחלקת ה"הגנה" של בית הקברות בנחלת יצחק. הלווייתה הפכה להפגנת מחאה ענקית נגד מדיניות הבריטים להגבלת העלייה לארץ ישראל.

ברכה פולד הייתה לוחמת הפלמ"ח הראשונה שנהרגה בארץ ישראל (קדמו לה לוחמות היישוב חנה סנש וחביבה רייק שצנחו באירופה ב-1944).

חזור לאוניית המעפילים- "ברכה פולד"
מפקד האונייה היה מנחם כהן איש הפלי"ם (פלי"ם- הזרוע הימית של הפלמ"ח. הכוח הצבאי
הסדיר של ההגנה בין השנים 1941-1948) ביעת עזר.
האונייה נרכשה על ידי אנשי המוסד בנמל גינובה באיטליה בפברואר 1946 והעמיסה בחשאי
כ-806 נפשות. רובם היו ניצולי מחנות ריכוז ומחנות השמדה וחניכי תנועות הנוער.
במהלך ההפלגה פרצה סערה עזה. המנוע התקלקל אך לבסוף תוקן. קבוצת מעפילים פרצה
לסיפון וניסתה להפנות את הספינה לחוף סמוך כדי להינצל. במהלך ההפלגה התקלקל המנוע
שמונה פעמים. התקלות הרבות עוררו חששות רבים אצל המעפילים.
לקראת התקרבותה לחופי הארץ, תודרכו המעפילים, להתנגד לכוחות הבריטים באופן סביל,
כאשר יתפסו את האונייה. "ברכה פולד" התגלתה תחילה על ידי מטוס בריטי, ואחר כך הצטרפו
ללוותה שתי משחתות. ב-20 באוקטובר, הבריטים עלו על הסיפון והשתלטו על הספינה בלב
ים. ב-22 באוקטובר הביאו אותה לנמל חיפה. ושם היה עימות אלים כשנעשו ניסיונות להוריד
את המעפילים ממנה. האונייה נגררה לנמל על ידי אונייה אחרת, כי המנוע של "ברכה פולד"
פסק מלפעול.
המלווים אנשי הפלי"ם קבלו הוראה להסתתר בסליק שהוכן באונייה, או להתערבב בין המעפילים.
מנחם כהן הסתתר ואחר כך חולץ.

מנחם כהן
מפקד "ברכה פולד"